

CZU 027.53(478)=135.1

<https://orcid.org/0000-0003-1404-6598>

CAPSULA DE MEMORIE A BIBLIOTECII „IȚIC MANGHER”

*Dr. Miroslava METLEAEVA (LUCHIANCIKOVA),
Secția Analitică și Relații Externe,
Biblioteca „Ițic Mangher”*

Rezumat: Proiectul „Evreii basarabeni în cultura locală și mondială”, derulat la Biblioteca „Ițic Mangher”, a necesitat abordări inovatoare în diseminarea cunoștințelor despre contribuția poporului evreu la patrimoniul realizărilor comune ale Republicii Moldova. Biblioteca, cu statut de Centru Cultural, unește activitatea Arhivei, a Micro-Complexului Muzeal al Patrimoniului Literar și Cultural al Evreilor Moldovei și a subdiviziunii Carte rară în cadrul sectorului Analitică și Relații Externe.

Premisele și rezultatele obținute în cadrul diverselor proiecte/inițiative de digitizare aplicate la începutul secolului curent, au urmărit să încurajeze și să faciliteze cercetarea științifică și bibliologică prin identificarea și optimizarea măsurilor de păstrare a materialelor arhivistice aflate în risc de degradare. În articolul prezentat este subliniat rolul metadatelor. Structurarea metadatelor materialelor originale (manuscrite, benzi magnetice, casete video, fotografii) și cel digitizat este fundamentală pentru activitatea care presupune optimizarea stocării digitale a materialului de arhivă, punerea acestuia la dispoziție prin circulație online. Istoria culturii evreilor din Basarabia nu poate fi separată de istoria și cultura României și ale românilor basarabeni, inclusiv și de factorul polietnic. Revista electronică *Arhivarius* dezvăluie realități socioculturale, imagini uimitoare ale trecutului mai multor generații de evrei care locuiesc alături de populația locală a acestui spațiu geografic.

Cuvinte-cheie: arhivă, patrimoniu cultural, digitizare, salvagardare, meta-date, circulație informațională, *Arhivarius*.

Abstract: The project “Bessarabian Jews in local and world culture”, carried out in the „Ițic Mangher” Library, required innovative approaches in disseminating knowledge about the contribution of the Jewish people to the heritage of the common achievements of the Republic of Moldova. The library, with the status of a Cultural Center, unites the activities of the Archive, the Micro-Museum Complex of the Literary and Cultural Heritage of the Jews of Moldova and the Rare Book subdivision within the Analytics and External Relations sector.

The premises and results obtained in various digitization projects/initiatives applied at the beginning of the current century aimed to encourage and facilitate scientific and bibliological research by identifying and optimizing measures to preserve archival materials at risk of degradation. In the present article, the role of metadata is emphasized. The structuring of metadata about the original material (manuscripts, magnetic tapes, video tapes, photographs) and the digitized one is fundamental for the activity that involves optimizing the digital storage of archival material, making it available through circulation, respectively through the publication of creative online media content. The history of the culture of the Jews of Bessarabia cannot be separated from the history and culture of Romania and Bessarabian Romanians, including the polyethnic factor. The electronic magazine *Arhivarius* reveals socio-cultural realities, amazing images of the past of several generations of Jews living alongside the local population of this geographical space.

Keywords: archive, cultural heritage, digitization, safeguarding, metadata, information circulation, *Arhivarius*.

În epoca „extremelor”, Biblioteca „Ițic Mangher” acordă o atenție deosebită popularizării activităților desfășurate în sistemul biblioteconomic al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”: cercetarea științifică a materialelor de arhivă și evoluția acestora, participarea la diverse proiecte. Proiectul „Evreii basarabeni în cultura locală și mondială”, derulat la Biblioteca „Ițic Mangher”, a necesitat abordări inovatoare în diseminarea cunoștințelor despre contribuția poporului evreu la patrimoniul realizărilor comune ale Republicii Moldova.

Potrivit afirmațiilor cunoscutului om de știință Iacov Copanschi, chiar și o trecere în revistă a istoriei culturii naționale evreiești din regiunea noastră duce la concluzia că apogeul dezvoltării sale a fost în anii '20-'30 ai secolului trecut, când statutul juridic al evreilor a fost determinat de o serie de decrete – legi din anii 1918-1919 și tratate internaționale, care i-au egalat pe evreii din Basarabia cu toți ceilalți locuitori ai României, moment relevat în Constituția din 1923.

Cel de-al doilea val de renaștere socioculturală din anii '80-'90 ai secolului trecut a demarat o creștere a interesului pentru tot ceea ce nu era permis în perioada sovietică: s-au organizat manifestări științifice și culturale, au fost editate colecții de lucrări științifice și artistice, au fost publicate articole în ziare, reviste etc. Această pagină a devenit deja istorie, găsind un loc corespunzător în materialele de arhivă, fiind treptat acoperită de praful timpului.

Tehnologiile informaționale moderne (IT) sunt instrumentul care determină strategia și tactica dezvoltării bibliotecilor

naționale. Introducerea tehnologiei informatice, accesul la telecomunicații, mediile electronice au dus la schimbări fundamentale în serviciul documentelor și informațiilor despre acestea, afectând cititorul, bibliotecarul, forma și calitatea serviciilor. Introducerea tehnologiei informației în practica Bibliotecii „Ițic Mangher” a făcut posibilă realizarea a șapte baze de date bibliografice automatizate: OLGA (catalog electronic de cărți în limbi străine), AUDI (catalog electronic de documente audiovideo), FOND (catalog electronic de bibliotecă), KRED (catalog electronic de cărți rare), IRBIS (catalog virtual al studiilor iudaice), ISRL (indexul cardului electronic al periodicelor străine primite de bibliotecă), ARTI (indexul electronic al articolelor din periodice evreiești). Biblioteca continuă să fie un punct de acces important la serviciile de informare online.

Biblioteca „Ițic Mangher” cu statut de Centru Cultural unește activitatea Arhivei, a Micro-complexului muzeal Patrimoniului Literar și Cultural al Evreilor Moldovei, subdiviziunii Carte rară în cadrul sectorului Analitică, Arhivistică și Relații externe.

Una dintre funcțiile bibliotecii este *păstrarea și folosirea moștenirii culturale* a evreilor din Republica Moldova. În acest scop, biblioteca a început să digitalizeze materialele video și fotografice existente în posesia bibliotecii, precum și arhivele private și documentele istorice ale comunității evreiești. Astfel, digitizarea și prezervarea materialului de arhivă privind comunitatea evreiască din Basarabia cuprinde: documente (acte, manuscrise, hărți etc.), cărți vechi și rare, imagini fotografice, imagini vizuale.

Pe parcursul a mai mult de trei decenii de existență, Biblioteca „Ițic Mangher” nu a încetat să-și îmbogățească colecțiile, să selecteze informații despre viața și activitatea evreilor Moldovei, să promoveze cultura evreiască. Fondurile au fost completate din diferite surse cu documente, publicații științifice și ediții periodice. Din prima zi, biblioteca a beneficiat de generozitatea a peste 800 de donatori. Astăzi, colecțiile bibliotecii ating cifra de peste 45 000 de documente, înregistrări muzicale și lucrări grafice, audio-video și alte materiale informaționale, având o arhivă în limbile ebraică, idiș, română, rusă și în alte limbi europene. Fondul Cărții Rare cuprinde peste 2 000 de exemplare și este compus din 5 colecții: cărți rare în ebraică, idiș, rusă; cărți cu autografe ale autorilor și rarități tipografice – cărți minuscule, cărți care sunt exemple de performanță artistică și tipografică, ediții limitate.

Digitizarea este un proces important și necesar. Ea soluționează două dintre cele mai importante sarcini ale bibliotecilor. În primul rând, salvarea, prin scanare, a fondului arhivistic cultural. Desigur, raritățile bibliografice, filele vechi și cărțile într-un singur exemplar nu pot fi complet păstrate sub forma unei copii digitale, deoarece nu vor putea transmite fragilitatea hârtiei și valoarea artistică a ilustrațiilor, revărsările de lumină pe pergament etc. Doar o carte bună este o sursă de cunoaștere și de informații. Putem prezerva în copia digitală textul cărții și conținutul ei informațional. Subliniem: conservarea patrimoniului cultural, salvarea originalului tipărit, este una dintre sarcinile foarte importante nu numai la nivelul bibliotecilor, ci și la nivel de stat. A doua sarcină a digitizării este de a pune cărțile și informațiile din ele la dispoziția unui număr larg de cititori. Și, pentru aceasta, cărțile scanate trebuie să fie digitizate nu doar pentru obținerea unei fotocopii, ci, mai ales, pentru a reproduce textul. Deoarece solicitările oamenilor țin nu de fotografiile paginilor, ci, întâi de toate, de textul cărții. La digitizare, disponibilitatea fondurilor bibliotecii crește: putem descărca imediat o carte sau să lucrăm în formatul electronic dorit și într-un volum semnificativ mai mic decât sub formă de imagini scanate.

În anul 2022, au fost digitalizate următoarele cărți:

- *Muzica n Basarabia: Schiță istorică de Alexandru Boldur*. București: Institutul de Arte Grafice
- „Marvan”, S.A.R., 1940. 49 p.
- *Кишиневский погром*. Издание редакции «Освобождения»: Разделяй и властвуй. Кому на пользу? Докладная записка Еврейского общества. Русские прокламации. Резолюции русских собраний за границей. Кишиневская бойня и общественное мнение цивилизованного ми-ра. Stuttgart: Verlag und Druck von J. H. W. Dietz Nachf, 1903, nr. 8. 42 c.
- СТРУВЕ, Василий. *Израиль в Египте*. Петроград: Еврейская историческая библиотека, 1919. 53 c.
- ШМЕРЛИНГ, Владимир. *Котовский*. Москва: Журнально-газетное объединение, 1937. 276 c.

În anul 2023:

- *Большая энциклопедия*. Том 19. Санкт-Петербург: Типография Товарищества «Просвѣщеніе», 1909. 794 c.
- ГАБИНСКИЙ, М. А. *Сефардский (еврейско-испанский) язык: Балканское наречие*. Отв. ред. Р. Я. УДЛЕР.

Кишиневское общество еврейской культуры. Кишинев: Штиинца, 1992. 184 с.

- СМОЛЯР, Гирш. *Мстители гетто*. Перевод с еврейского М. ШАМБАДАЛА. Москва: ОГИЗ «Дер Эмес», 1947. 128 с.
- ШОЛОМ-АЛЕЙХЕМ. *Тэвье-молочник*. Перевод с еврейского М. ШАМБАДАЛА; иллюстрации Г. ИНГЕР. Москва: ОГИЗ «Дер Эмес», 1946. 160 с.
- ШТРАЙХ, С. Я. *Н. И. Пирогов*. Москва: Журнально-газетное объединение, 1933. 160 с.

Din cele prezentate mai sus reiese cât de mult timp, efort tehnic și intelectual necesită sarcina de digitizare a cărților din biblioteca Centrului Cultural pentru a păstra originalele și a crea copii digitale pentru utilizatori. Nu putem să nu menționăm despre un detaliu foarte important în digitizare – *metadatele*: descrierea conținutului și contextul datelor. Scopul principal al metadatelor este de a facilita descoperirea unor informații relevante, organizarea resurselor electronice. Important este faptul că ele facilitează, de asemenea, descoperirea resurselor prin permisiunea datelor de a fi găsite pe baza unor criterii relevante, identificarea resurselor, gruparea resurselor similare, departajarea resurselor care nu sunt similare și oferirea informațiilor despre locație. Obiectele digitale sunt reprezentate prin arhitecturi de metadate, seturi de descriptori grupați în jurului materialului arhivistic pentru a-l explica, localiza, eficientiza în volume sau colecții. Accesul deschis este liberă disponibilitate online fără de restricții a literaturii necesare pe Internet.

Printre noile metode de serviciu introduse în bibliotecă, se pot numi: transmiterea prin telecomunicații a informațiilor bibliografice și textuale, informarea analitică despre conținutul celor mai solicitate periodice, oferirea informațiilor utilizatorului sub orice formă. Biblioteca „Ițic Mangher” a propus elaborarea revistei electronice *Arhivarius*, care prezintă realități socio-culturale, imagini uimitoare ale trecutului mai multor generații de evrei care locuiesc alături de populația locală a acestui spațiu geografic. Din punctul nostru de vedere, revista ajută la rezolvarea a două din cele mai importante sarcini ale bibliotecilor: salvarea cărților prin scanare (copia digitală, ca și originalul, este o sursă de cunoaștere și informare), punerea materialelor și informațiilor la dispoziția unei game largi de cititori.

Primul număr al revistei *Arhivarius* a fost dedicat fenomenului literar din Basarabia interbelică – „Olimpul din Lipcani”, care a oferit literaturii evreiești moderne o constelație de nume de scriitori talentați și celebri: poeți, publiciști și oameni de teatru care au îmbogățit artele literare în ebraică și idiș (Eliezer Șteinbarg, Moise Altman, Ițic Mangher etc.).

Istoria culturii evreilor din Basarabia nu poate fi separată de istoria și cultura României și ale românilor basarabeni, inclusiv și de factorul polietnic. Prin urmare, fiecare număr al revistei include articole științifice și eseuri pe teme conexe, extinzând spațiul cognitiv pentru utilizatori. Ca exemplu, nr. 2 al revistei este dedicat fotografiei vechi evreiești. Adevărata descoperire pentru echipa editorială a fost informația despre Iosif Berman, despre care utilizatorii au fost informați în articolul *Iosif Berman – un pasionat profesionist al artei fotografice etnologice din România*.

Nr. 9 al revistei a fost consacrat unei conferințe științifice dedicate personalității marcante, al cărei nume îl poartă Biblioteca Municipală – Bogdan Petriceicu Hasdeu. Revista conține articole impresionante în limba română cu traducere în limba rusă, precum și un material despre dinastia Hasdeu cu fotografii de arhivă.

Trebuie de menționat, de asemenea, voluminoasa lucrare enciclopedică *Punctul de atracție – Biblioteca „Ițic Mangher”*, publicată în anul 2021, cu ocazia împlinirii a 30 de ani de la fondarea bibliotecii, reprezentând istoria amplă a acestei instituții culturale și literare și rolul ei în viața comunității evreiești din Republica Moldova, cu date detaliate, inclusiv cele bibliografice ale edițiilor și publicațiilor în mass-media de-a lungul acestor ani.

Principalele direcții de alcătuire a colecțiilor, digitizarea, asigurarea conservării, organizarea muncii sistematice cu rarități arhivistice, popularizarea informațiilor despre acestea, expozițiile de carte, expozițiile virtuale, excursiile, participarea la conferințe, menținerea relațiilor cu bibliotecile din țară și din străinătate – toate acestea necesită: tehnică digitală modernă și componentele acesteia; îmbunătățirea condițiilor de depozitare; creșterea locurilor de muncă vacante.

Cu certitudine, Biblioteca „Ițic Mangher” se va menține și în viitor ca un spațiu de dezvoltare și de culturalizare, la fel de ofertant și aproape de așteptările utilizatorilor.